

TIMÁR LAJOS:

A SZOCIOLÓGIA ÉS GEOGRÁFIA PÖRLEKEDÉSÉNEK EGY LEZÁRATLAN FEJEZETE

Erdei Ferenc és Mendöl Tibor vitája az alföldi tanyás településekről

„A földrajzi szemléletnek és más tudományok ugyanazon tárgyra irányuló szempontjainak az összeegyeztetése általánosságban tökéletesen keresztülvihető” — írta Erdei Ferenc 1941-ben a Földrajzi Közleményekben. „Nem kivétel ez alól a szociológia sem, még abban az esetben sem, amikor a város és falu különlegesen földrajzi vizsgálódás körébe eső jelenségeivel foglalkozik. ... Bármennyire is igaz legyen ez a tétel, ez még nem zárja ki azt, hogy konkrét kérdésekben ne lehessen vita a geográfus és a szociológus között..., azért, mert a tárgyi beállítás összeférhetetlen: szociológus és geográfus állanak szemben egymással.” (ERDEI 1941.)

Az elmúlt évtizedben a humán geográfia és szociológia között olyan mértékű szemléleti közeledés indult meg, amely perspektivikusan kizárja a két tudományoknak olyan tárgyi szembeállítását, amely az Erdei–Mendöl vitát jellemezte. Ezt az új szemléletet legvilágosabban MASSEY, Doreen fogalmazta meg: „Ha a társadalom elkerülhetetlenül térbeli és a térbeliséget lehetetlen elválasztani társadalmi tartalmától, ebből nemcsak az következik, hogy a társadalmi folyamatokat úgy kell elemezni, ahogy azok térbelileg lezajlanak, hanem az is, hogy amit térbeli jellegzetességnek tekintünk, elméletileg és társadalmi folyamatok fogalmaiban elemeznünk.” (MASSEY 1984.)

A szemlélet jegyében elemezve az ERDEI–MENDÖL vitát — mint látni fogjuk — a szociológia és geográfia közötti szemléleti közelítés szándéka, ha rejtetten is, de mindkettőjük koncepciójában felfedezhető.

ERDEI Ferenc — a két világháború közötti korszak legjelentősebb szociológusa — az alföldi mezővárosokat tekintette „a magyar városfajtának”, éppen a tanya-világukkal kialakult — általa idealizált — kapcsolatuk, egybeszerveződésük révén. Ehhez az álláspontjához még az 1941-ben írt: „A magyar város” című kéziratában is ragaszkodik. „*Ha tehát magyar városokról beszélünk — írja Erdei —, két lényegesen, szinte tökéletesen eltérő várostípusra kell gondolnunk: a nyugati szabású, dunántúli, peremvidéki, felvidéki és erdélyi városokra és az Alföldnek egészen sajátos városaira.*” (Erdei, 1977.) Felvetődik azonban az a kérdés, hogy a korábbi történeti fejlődés menet eltérése ellenére a két világháború között az Alföld városai valóban annyira „lényegbevágóan eltérő” várostípust képviseltek-e, miként azt Erdei állítja.

A kérdésre válaszolva elkerülhetetlen, hogy ne érintsük Erdeinek – a magyar településföldrajz legkiemelkedőbb művelőjével – Mendöl Tiborral folytatott több évtizedes vitáját. A vita geográfus és szociológus között folyt, de mégsem mondhatjuk, hogy a szociológia és geográfia szembenállásának olyan emlékeit idéznénk fel, amelyeknek napjainkban már nincs semmi aktualitása. Sőt azt sem mondhatjuk, hogy a vita témájára – az alföldi városok sajátos helye a múltban és a jelenben a magyar településrendszeren belül – megfelelő választ adott volna a humán geográfia vagy akár a szociológia. A vita felidézése azért is tanulságos, mert két, ma is élesen szembenálló kutatói habitust idéz fel. **ERDEI** az a tudóstípus volt, akinél az elméletteremtő eruditió, még akkor is, amikor anyaggyűjtéshez folyamodott – éppen a politikusi alkatból adódóan –, állandóan túllépett az empiria nyújtotta evidenciákon. „A tanyának a várossal való forgalma sokkal erőteljesebb – írja Erdei –, mint a városé, a külön köröket jelentő falvakkal. Sokkal kedvezőbb maga az úthálózat, de ami még fontosabb, ezen útrendszeren sokkal sűrűbb a közlekedés...” (Erdei, 1941.)

A tanya-város kapcsolatra vonatkozó megállapításait érdemes empirikusan ellenőrizni. A nagyhatárú alföldi városok, pl. Szeged, Kecskemét, Debrecen esetében azok a „belsőgtől” esetenként 60 km-nyi távolságra élő tanyai cselédek, szegényparasztok – mint ezt több tanulmány igazolta – egyáltalán nem érezték magukat „városinak”, évente egyszer-kétszer ha megfordultak a városban. Az Alföld több városa esetében tényleges város – vidék kapcsolat nem alakulhatott ki. Jónéhány Balaton menti „üdülőfalú” sok esetben magasabb szintű vonzási kapcsolatot teremtett környezetével, mint jónéhány alföldi „város”. Átfogóbban fogalmazva, szükség van annak empirikus vizsgálatára és feltérképezésére, hogy az egyes tájak városai milyen hierarchikus szerveződést képeztek, milyen szintű szolgáltatásokkal látják el lakosságukat és vonzáskörzetüket. A központi, vagy másnéven városi alapfunkciókhoz a szolgáltató funkciók hierarchiájának felsőbb fokán álló intézményeket soroljuk. A városok hierarchikus fokozatát a városi alapfunkciók mennyisége és minőségi kombinációja határozza meg.

BELUSZKY Pál – a településföldrajz neves művelője – már másfél évtizeddel ezelőtt kidolgozott egy leltározó módszert a városhierarchia feltárására. Vizsgálatát 1900, 1930, 1960 és 1970-re végezte el. (Beluszky, 1973.) A figyelembe vett városi intézményeket (számuk meghaladta a hatvanat) hierarchikus szintjük alapján rangsorolta. A rangsorolás alapját az egyes központi szerepkörű intézményekkel ellátott települések és az ország összes településeinek hányadosa, a „diszperziós érték” képezte ($d = \frac{t_i}{T}$; t_i a szóban forgó intézménnyel rendelkező települések száma, T a vizsgált terület összes településének a száma). A városhálózatot 5 hierarchikus szintbe sorolta a központi funkciókkal való ellátottság alapján, s ezen belül további altípusokat különböztetett meg. Az első „szint” Budapest, a második a regionális centrumok, a harmadik a megyeszékhely-jellegű városok, a negyedik a középvárosok, s végül az ötödik hierarchikus szint a kisvárosok csoportja. A városok részesedése a szolgáltatási funkciók ellátásában (pontosabban részesedésük az ország kereskedelmi foglalkozású keresőiből) jelentősen bővült. 1900-ban a kereskedelemről élő keresők 62 %-a, 1930-ban pedig mintegy 80 %-a élt a városokban. Jellemző, hogy 1930-ban a kereskedelemben dolgozók majdnem fele Budapesten tevékenykedett. A ma-

gyar városok hierarchiáját elemezve 1900-ban és 1930-ban teljesen megalapozatlan-
nak tűnik Erdei megállapítása, miszerint: „Ritkábban vannak városi központok ezeken
a vidékeken (mármint a Dunántúlon és Északon – T.L.), mint az Alföldön”, (Erdei,
é.n.) A regionális centrumok között 1930-ban csak két alföldi várost találunk, Szegedet
és Debrecent, ezzel szemben öt dunántúli várost (Pécs, Győr, Szombathely, Székes-
fehérvár és Sopron). A megyeszékhely szintű települések között ugyan 8 alföldi és
5 dunántúli város szerepel. A középvárosok között 14 dunántúlit és 11 alföldit talá-
lunk. A Dunántúlon összességében a városhálózat egyenletesebb eloszlását figyelhet-
jük meg, ezzel szemben az Alföldön szembetűnő pl. a Közép-Tisza vidéke és a Berety-
tyó-Kőrös vidék szegényesebb városhálózata.

A településhálózat tagjai között a városi alapfunkciók teremtenek szükség-
szerű kapcsolatot; a városi alapfunkciók megléte és hierarchikus szintjük vagy hiá-
nyuk a településhálózat tagjai közötti munkamegosztást tükrözi. Ezzel természetesen
egyetértünk; azonban nem tekinthetünk el attól sem, hogy az egyes település-
földrajzi funkcióknak mindig megvan a maguk társadalmi dimenziója. Éppen ezért
a lokális és speciális funkciók településenkénti eltérő volumene és összetétele diffe-
renciáltabb foglalkozási-társadalmi rétegződést jelenthet, s így különböző keresletet
a magasabb szintű szolgáltatások iránt. Vagyis az alapfunkciók alapján kialakított
városhierarchia elemzése után a városok funkcionális típusainak megállapítása kö-
vetkezne. (Tehát a lokális, a városi alap- és speciális funkcióknak a településen belüli
arányát kellene figyelembe venni.) Ezt a különböző funkciók által foglalkoztatottak
belső aránya alapján lehet elvileg mérni. A **BELUSZKY** Pál által kialakított városhie-
rarchiát a foglalkozási főcsoportokkal összevetve, az egyes településeknél a tercier
szektor aránya és a városhierarchiában elfoglalt hely között nem találunk szorosabb
összefüggést. Az pedig kétségtelen, hogy alapvetően a tercier szektor a városi alap-
funkciók hordozója. A második 39 település esetében azonban egészen sajátos tenden-
ciát tükröznek az adatok. A 60–75 %-os mezőgazdasági népességi arányú települések
jól elkülönülő csoportja rajzolódik ki. Ezek a települések szinte kivétel nélkül azok az
alföldi városok, melyeket **ERDEI** szabályos mezővárosokként kategorizált. Ugyan-
akkor a másik, kissé szórta csoportot a dunántúli és északi funkcióhiányos közép-
városok alkotják.

Az alföldi tanyás városokról közismert, hogy a „belterület” és a „kületerü-
let” népességének foglalkozási összetétele gyökeresen eltért egymástól. Pl. Békéscsa-
bán a városközpontban a mezőgazdasági keresők aránya csak 10 % körül volt 1930-
ban, ezzel szemben a tanyavilágban 90 %-ot is eléri az agrárnépesség aránya. *Éppen
ezért alapvető kérdés, hogy hol húzható meg az alföldi városok határa?* Erre a kér-
désre a „Magyar város” című könyvében Erdei elméletileg helyes választ ad: „Egye-
dül a város társadalmi szerkezetének a viszonyai mondhatják meg helytállóan, hogy
hol van egy város határa.” (Erdei, é.n.) Mivel azonban Erdei-nél – bármennyire is
paradoxonnak tűnik – a tanyás települések földrajzi szemlélete a meghatározó (a
város és tanyái vonzáskörzete közötti kapcsolatoknak a túlhangsúlyozása), s így a
szándéka, „a földrajzi és társadalmi szemlélet összeillesztése”, nem sikerülhet. A fen-
tebb idézett mondata után fél oldallal lejjebb már ezt olvashatjuk: „... a városok határát
legjobban megközelítik a történelmi fejlődés során kialakult közigazgatási határok, ...
(Erdei, é.n.)

Erdei Ferenc geográfus vitapartnere, Mendöl Tibor, sajátos módon éppen az Erdei által alapvetőnek tartott térbeli kapcsolatok helyett a foglalkozási – társadalmi szerkezet különbségeit tartotta meghatározónak. Erdei-hez írt levelében ezt írta: „Azokat a sajátos kapcsolatokat, amelyek a mi tanyáink és a belsőség között fennállanak, földrajzi szempontból is érdekeseknek, de csupán másodrangúaknak tartjuk.” (Idézi Erdei, 1941.)

MENDÖL a tanyás településeket Erdei-től gyökeresen eltérően úgy értékelte: „Magyarországon és különösen az Alföldön ... a közigazgatási egységek csak ritkán jelentenek földrajzi település egységet is.” (Mendöl, 1937.) Ehhez hozzátehetnénk, hogy a társadalomföldrajz szemszögéből sem tekinthető egy egységnek egy olyan nagy határú város, ahol a városban teljesen más társadalmi rétegződés és mobilitási tendenciák figyelhetők meg, mint a távol fekvő tanyavilágban. Vagyis megállapítása: „A tanyavilágnak a zárt helységtől való szétválasztása tehát semmiképpen sem jelenti egy szervez egésznek a szétdarabolását,” (Mendöl, 1937.) – a szűkebb vonzáskörzet szintjén a településföldrajz szemszögéből talán vitatható, azonban a társadalomföldrajzi vizsgálódások szempontjából helyesnek tekinthető. Így az általa felvetett szempont: a foglalkozási összetétel és a települések zárt beépítési jellege határozza meg a városok határait – számunkra érdekes kiindulópontot jelentenek. Mendöl az 1937-ben német nyelven írt tanulmányában az alföldi városok esetében a népességszámból leszámítja a tanyavilág népességét, ugyanakkor figyelembe veszi azt is, hogy egyes esetekben (pl. Budapest, Miskolc esetében) a város földrajzi értelemben nagyobb, mint közigazgatási határai szerint. (Mendöl, 1937.) Ezeket a számításokat 30 nagyobb városra végezte el. Mivel így a kisebb dunántúli és északi városok egy része kimaradna az elemzésből, ezért mi 39 településre végeztünk számításokat, a földrajzi városterület népességének meghatározására és foglalkozási főcsoportok szerinti megoszlására vonatkozóan. Néhány dunántúli város esetében, pl. Mohács külterülete az alföldi városokéhoz hasonló, viszont máshol, Komárom, Sopron és Baranya megyék egyes településeinél a „külterület” a várossal szorosan összekapcsolódott nem agrárjellegű népességet jelent, amely a földrajzi városterülethez sorolható. Az így nyert „új” foglalkozási főcsoport adatait a városoknál összehasonlítottuk a városhierarchia szintjeinek **BELUSZKY** Pál által kialakított típusaival. A városhierarchia felsőbb szintjén, azaz a regionális centrumok három alcsoportja, sőt a megyeszékhely szintű teljes értékű centrumok esetében, a „tercier szektorhoz” kapcsolódó népesség aránya szűk sávban, 30–40 % között húzódik. Ugyanakkor a mezőgazdasági népesség, illetve az ipar-forgalmi népesség arányában is sokkal kisebb az eltérés az egyes települések között. Csak a magasabb szintű szolgáltató funkciókkal való ellátottság alapján megyeszékhely szintű, teljes értékű centrumnak tekintett Kecskemét és Eger tűnik ki e kategórián belül a magasabb mezőgazdasági népesség arányával. Természetesen az Alföldnek a településhierarchia alsóbb szintjén elhelyezkedő városai is kitűnnek a magasabb mezőgazdasági népesség arányukkal, a „nyugati típusú” városok pedig a magasabb iparforgalmi és terciér szektor arányával. Az előbbiekre Hajdúszoboszlót, Hajdúböszörményt, Törökszentmiklóst, Kisújszállást és Békést említhetnénk (külterület nélkül is), 50 % fölötti mezőgazdasági népesség aránnyal. Az utóbbiakra pedig a kisvárosok közül Kőszeg, Keszthely, Vác, illetve a megyeszékhely szintű centrumok közül Zalaegerszeg és Veszprém. Ugyanakkor a

településhierarchia alsóbb szintjein az alföldi települések szemmel láthatóan nem képeznek olyan elkülönült csoportot, mint a külterületet is figyelembe vevő adatok alapján. A hiányos központként funkcionáló középvárosok esetében érdekes foglalkozásszerkezeti egybeesés figyelhető meg Mohács és Kiskunfélegyháza között. (A két város társadalmának összehasonlító történeti-földrajzi elemzése további adalékokat nyújthatna arra, hogy a Beluszky Pál és Mendöl Tibor különböző földrajzi szempontú tipizálásának egybekapcsolása a társadalomföldrajz szempontjából mennyiben releváns.) A foglalkozásszerkezeti szempontból lehatárolt városterületen belül további korrekciós számításokat érdemes végeznünk. Első lépésben a mezőgazdasági népességet levonjuk a már korábban területileg szűkített városi népességéből. Így a nem őstermelők %-os aránya alapján állítjuk fel a városiasság fokozatait. Mindez azt jelenti, hogy sok alföldi városnál a közigazgatási terület 25–30 ezer lakosából már az első területi korrekció során csak 15 000 marad, a mezőgazdasági népesség levonása után pedig csak 6–8000. Ezek után még egy újabb korrekciós számítást végzünk. Ugyanis, ha a bányászatot is valódi „városi” foglalkozási ágak tekintjük, akkor a bányásztelepülések (Salgótarján, Felsőgalla, Ózd, Pilisvörösvár) feltűnően előkelő helyen állnak a városiasság rangsorában, jóllehet a többi kétségkívül városi foglalkozási ág ezen városok népességstruktúrájában csak kicsi vagy egészen alárendelt szerepet játszott. Jellemző, hogy Salgótarjánban 1930-ban kereskedelem, illetve a közszolgálat és szabadfoglalkozásúak csoportjába besoroltak aránya együttesen csak 11 % volt. Ugyanez az arány Felsőgallánál csak 4,4 %, Ózd esetében pedig 6,2 %. Jellemző, hogy ezen két foglalkozási csoport aránya még olyan települések esetében is jóval magasabb volt, amelyek még a szűkebb „földrajzi” városterületet figyelembe véve is teljesen agrárjellegűek voltak. Így pl. Mezőkövesd 71,6, Hajdúböszörmény 66,0 és Törökszentmiklós 51,6 %-os mezőgazdasági népesség aránya ellenére a fentebb említett két foglalkozási ág együttes aránya 8,8 %, 8,9 %, illetve 9,9 % volt.

A városi központi funkciók szintje alapján képzett városhierarchia és a fentebb említett kettős korrekció között, bármennyire is eltérő az eredeti kiindulópont, belső logikai kapcsolat van. Hiszen két olyan foglalkozási csoportot iktatunk ki a városi népességéből, amelyek magasabb szintű szolgáltató funkciókat nem nyújtanak. A „szűkített” városterületen belül igen sajátos képet mutat azon két foglalkozási csoport együttes aránya, melyek jellegükből adódóan alapvetően a magasabb szintű szolgáltatásokat létrehozzák. Ez a két „statisztikai” csoport a kereskedelemben és hitelszférában dolgozók, illetve a közszolgálat és szabadfoglalkozásúak csoportja. A városi alapfunkciók szempontjából regionális centrumokként besorolt települések esetében a fentebb említett két foglalkozási csoport együttes részesedése az össznépességen belül megközelítette vagy meghaladta a 20 %-ot.

A városhierarchia felsőbb szintjein elhelyezkedő települések esetében nincs túl szoros összefüggés a városi alapfunkciók szintje és azon két foglalkozási ág között, amelyek ezen funkciókhoz kapcsolódnak. Ez azonban természetesnek tekinthető, hiszen a két foglalkozási csoport lokális funkciókhoz is kapcsolódik (pl. a kereskedelemnek a lakosság mindennapi szükségleteit ellátó része, vagy az alapfokú oktatás). Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a két foglalkozási csoportban dolgozók arányát az adott település kereskedelmi, közigazgatási és oktatási vonzáskörzetének nagysága is befolyásolta. Ezt figyelembe véve nem meglepő Nyíregyháza esetében

A kereskedelem-hitel, valamint a közszolgálat és a szabadfoglalkozásúak részesedése az összes népességben belül (a „földrajzi” városterületen, a regionális és a megyeszékhely szintű regionális centrumokon belül) (Timár, 1986.)

Teljes értékű regionális centrumok	Nem teljes értékű regionális centrumok	Részleges regionális centrumok	Megyeszékhely (teljes értékű) szintű regionális centrumok
Szeged 19,5 % Debrecen 21,8 %	Pécs 20,0 % Győr 22,1 % Miskolc 17,4 %	Szombathely 21,7 % Székesfehérvár 17,9 % Sopron 22,2 %	Kaposvár 21,3 % Kecskemét 23,2 % Szolnok 18,7 % Nyíregyháza 26,5 % Eger 17,2 %

(főképp kiterjedt kereskedelmi vonzáskörzete miatt, 13,0 % volt a kereskedelemben dolgozók aránya) a fentebb említett két szféra jelentős aránya.

A településhierarchia alsóbb szintjein elhelyezkedő településeket összehasonlítva a városhierarchia felsőbb szintjén elhelyezkedőkkel, az alapfunkciókhoz kapcsolódó két foglalkozási csoport aránya alapján már szembevetendő különbségeket tapasztalunk.

A kereskedelem-hitel, valamint a közszolgálat és a szabadfoglalkozásúak részesedése az összes népességben belül a hiányos vagy részleges központként funkcionáló középvárosok, valamint kisvárosok esetében (a „földrajzi” városterületen belül) (Timár, 1986.):

Hiányos központként funkcionáló középváros	Részleges központként funkcionáló középváros	Kisvárosi szinten teljesértékű központ
Salgótarján 11,0 Gyöngyös 16,8 Kiskunfélegyháza 16,7 Mezőtúr 13,3 Jászberény 13,3	Mezőkövesd 8,8 Hajdúböszörmény 8,9	Békés 8,8 Törökszentmiklós 9,4

A két táblázat összehasonlítása alapján – tendencia jelleggel – feltétlenül érvényes összefüggés az, hogy a városhierarchia szintjén lefelé haladva a kereskedelem és a közszolgálat – szabadfoglalkozásúak aránya fokozatosan csökken. Sőt a városhierarchia felsőbb szintjén arányuk önmagában magasabb volt (többnyire 10 % fölötti), mint az alsóbb szinten a két foglalkozási csoport együttes aránya (Szeged 10,16, Debrecen 10,8, Pécs 10,8, Győr 10,9, Szombathely 10,5, Székesfehérvár 9,8, Sopron 13,8, Kaposvár 10,7, Kecskemét 10,4, Nyíregyháza 13,4 és Eger 10,3 %) – a „földrajzi” városterületet figyelembe véve.

A hiányos központként funkcionáló középvárosok között olyan településeket is találunk, melyek a foglalkozási főcsoportok szerinti ábrázolásban – mint korábban láthattuk – az azonos hierarchikus szint ellenére is távol estek egymástól. Így pl. említhetnénk két szélsőséges példaként Salgótarjánt és Jászberényt. Salgó-

tarján esetében a mezőgazdasági népesség aránya csak 3,7 % volt, míg Jászberény esetében 44,9 %. Ugyanakkor, s ez persze nem meglepő, a városi alapfunkciókhoz kapcsolódó két szféra arányában csupán minimális különbség figyelhető meg.

A városhálózat területi különbségei között a legszembetűnőbb a sokoldalú ipari – szolgáltató funkcióval rendelkező kisvárosok teljes hiánya az Alföldön. Ugyanakkor, a foglalkozási szerkezetet és a városhierarchiában elfoglalt helyet, illetve a népességszámot összevetve, a Dunántúl és az Alföld és észak városai között „átmeneti”, egymáshoz hasonlító városok egész sora létezik. Nemcsak a szűkebb városterület foglalkozási szerkezete, hanem a városi alapfunkciók szintje alapján is. A Duna vonala nem jelent éles határt a magyar településhálózatban, hiszen pl. a Mezőföldön vagy Dél-Dunántúl egyes részein is léteztek a „tanyás mezővárosok”.

Mégis hipotetikusán megfogalmazható a „nyugati várostípus” (ez azonban csak néhány várost jelent!), melynek jellemzője a mezőgazdasági népesség csekély aránya, a városi jellegű foglalkozási ágak kiegyensúlyozott szerkezete, differenciáltabb értelmiségi funkciók a város életében, és a népességszámhoz viszonyítva viszonylag magasabb szintű városi alapfunkciók jelenléte. (Sopron, Kőszeg)

Megfogalmazhatjuk az „alföldi város” ideáltípusát is, mely még a földrajzi városterületen belül is erősen agrárjellegű, a népességszámhoz viszonyítva alacsonyabb szintű városi alapfunkciók vannak csak jelen. Jellemző ezekre a differenciálatlan értelmiségi szerkezet – jórészt csak a közigazgatáshoz és az oktatáshoz kapcsolódó értelmiségi rétegek jelenléte. Ezen típuson belül a szélső pólust az óriás-falusian felhígult, csupán kisvárosi funkciókat ellátó sajátos települések jelentik. Ezeknek a foglalkozási szerkezete még a szűkebb földrajzi városterületen belül is abszolút agrárjellegű (Karcag, Hajdúböszörmény, Berettyóújfalú, Mezőkövesd).

Kissé leegyszerűsítve a Dunántúlon vannak (népességszámuk alapján) egészen kicsi, de mégis városi települések, pl. Kőszeg, míg az Alföldön már a közép-nagyvárosok is egészüket tekintve erősen falusias jellegűek. A Dunántúlon a kisebb népességszámú települések felé haladva általában nem csökken olyan mértékben a városi alapfunkciók szintje, mint az Alföldön.

Joggal hangsúlyozhatjuk a Dunántúlon a városi méret, az Alföldön pedig a városi jelleg fokozatait.

IRODALOM

- BELUSZKY P. 1973: Adalékok a magyar településhierarchia változásához. = Földrajzi Értesítő, 4.
ERDEI F. é.n.: Magyar város. Atheneum, Bp.
ERDEI F. 1941: A tanyás települések földrajzi szemlélete. = Földrajzi Közlemények, 2.
ERDEI F. 1977: Településpolitika, közigazgatás, urbanizáció. (Szerk. Halász József és Kovács István) Akadémiai Kiadó, Bp. 1977.
MASSEY, Doreen 1984: Spatial Division of Labour. Macmillan, London.
MENDŐL T. 1937: Berufliche Struktur und Stadtbild als Merkmale des städtischen Charakters in Ungarn. Ungarische Jahrbuch.
MENDŐL T. 1942: A városföldrajz népességtudományi vonatkozásai. = Magyar Statisztikai Szemle 5–6.
TIMÁR L. 1986: A gazdaság térszerkezete és a városhálózat néhány sajátossága a két világháború

közötti Magyarországon. MTA Regionális Kutatások Központjának Kutatási Eredményei.
Pécs.

TIMÁR L. 1987: A városhálózat és a társadalom néhány sajátossága a két világháború közötti Magyarországon. (Kézirat.)

ÚJ KIADVÁNYAINK! ÚJ KIADVÁNYAINK!

Kedves Olvasónk! Ezúton tájékoztatjuk, hogy az MTA Regionális Kutatások Központja „**Területi és települési kutatások**” címmel új sorozatot indított, melynek első kötete most jelent meg:

HAJDÚ ZOLTÁN: Településhálózat és közigazgatási területszervezés a Dél-Dunántúlon

Felhívjuk szíves figyelmét arra, hogy a sorozat ez évben várható újabb kötetei:

LACKÓ LÁSZLÓ: Területi fejlődés, tervezés

TÓTH JÓZSEF: Urbanizáció az Alföldön

HORVÁTH GYULA: Regionális gazdaságszervezés

E könyvek **80,- Ft-os** áron megrendelhetők az **MTA Regionális Kutatások Központja Könyvtárától** (7601 Pécs, Pf.: 199).

Számlaszámunk: MNB 249–90173–8469.